

Павлюк О. О.,*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри викладання другої іноземної мови
Запорізький національний університет***Салтикова Т. О.,***викладач кафедри викладання другої іноземної мови
Запорізький національний університет*

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ

DEVELOPING CRITICAL THINKING IN FRENCH CLASSES

Стаття присвячена проблемі розвитку критичного мислення на заняттях з французької мови. Актуальність цього дослідження зумовлена двома основними чинниками. З одного боку, стрімкий розвиток цифрових технологій загострив проблему недостатнього рівня сформованості навичок критичного мислення здобувачів освіти. З іншого боку, значна кількість педагогів відчуває потребу в розширенні знань щодо ефективних методів і прийомів формування цієї компетентності та їх практичного застосування в освітньому процесі, зокрема особливостями їх інтеграції в процес навчання іноземних мов. Мета статті – проаналізувати сучасні методи та прийоми розвитку навичок критичного мислення здобувачів освіти на заняттях з іноземної мови та запропонувати приклади їх практичного використання під час навчання французької мови. Методи дослідження охоплюють огляд і систематизацію наукової літератури з означеної проблеми, аналіз і синтез отриманих результатів, дефініційний аналіз ключових термінів дослідження, дескриптивний методологічний аналіз вправ для розвитку критичного мислення, а також прогностичний метод. Зазначається, що заняття з іноземної мови якнайкраще адаптовані для розвитку критичного мислення та можуть значно покращити загальні результати навчання, розвивати мислення та комунікаційні навички загалом, а також створюють підґрунтя для майбутньої професійної діяльності й особистісного розвитку. Формування критичного мислення є тривалим процесом і потребує системної методичної основи. У статті наведено приклади використання прийомів «Назвати, описати, діяти», «Шість капелюхів мислення», «Кубування», «Стратегія RAFT», «Проектування в часі», «Початок, середина, кінець», «Подібність, відмінність, зв'язок, залучення», «Метод PRESS», «SWOT-аналіз», «Раніше я думав (думала)... Тепер я думаю...» на практичних заняттях з французької мови. Перспективними напрямками подальших досліджень є розроблення системи вправ і завдань, спрямованих на розвиток критичного мислення з урахуванням мовного рівня здобувачів освіти та видів мовленнєвої діяльності, а також експериментальна перевірка ефективності запропонованих методів і прийомів у процесі навчання французької мови.

Ключові слова: заняття з іноземної мови, пізнавальна діяльність, когнітивні процеси, мисленнєві стратегії, компетентнісний підхід, методи та прийоми навчання.

This article examines how critical thinking can be developed in French language lessons. The relevance of this study stems from two main factors. Firstly, the rapid development of digital technologies has highlighted the problem of students' insufficient critical thinking skills. Secondly, many teachers want to expand their knowledge of effective methods and techniques for developing this skill, and how to apply them in practice, particularly in the context of teaching foreign languages. This article aims to analyse contemporary methods and techniques for developing critical thinking skills in foreign language classes, and to propose practical applications in French language teaching. The research methods include a review and systematisation of the academic literature on the issue in question, an analysis and synthesis of the results obtained, a definitional analysis of key research terms, a descriptive methodological analysis of exercises for developing critical thinking, and a predictive method. It is noted that foreign language lessons are ideally suited to developing critical thinking skills, and can significantly improve overall learning outcomes and develop general thinking and communication abilities, laying the foundations for future professional activity and personal development. Developing critical thinking is a long-term process requiring a systematic methodological framework. The article provides examples of using several methodological techniques to develop critical thinking in French classes, including "Name, Describe, Act", "Six Thinking Hats", "Cubing", "RAFT Strategy", "Projecting Across Time", "Beginning, Middle,

End", "Same, Different, Connect, Engage", "PRESS Method", "SWOT Analysis", and "I Used to Think... Now I Think...". Further research could focus on developing a system of exercises and tasks designed to foster critical thinking while taking into account learners' language proficiency levels and the four language skills. Another promising direction for future research is the experimental evaluation of the effectiveness of the proposed methods and techniques in teaching French.

Key words: foreign language lessons, cognitive activity, cognitive processes, thinking strategies, competence-based approach, teaching methods and techniques.

Постановка проблеми. Сучасне суспільство функціонує в умовах інформаційного перенасичення. Його характерними ознаками є повсюдне використання мережі Інтернет, соціальних мереж і систем штучного інтелекту, що забезпечують швидке поширення значних обсягів інформації. За таких умов особливої актуальності набуває проблема некритичного сприйняття інформації. У зв'язку з цим критичне мислення розглядається як одна з провідних компетентностей XXI століття, а його формування є одним із пріоритетних завдань освітніх систем багатьох країн світу. Не є винятком і Україна, де реалізація компетентнісного підходу, що передбачає перехід від «школи знань» до «школи компетентностей», зумовила включення розвитку критичного мислення до переліку наскрізних компетентностей, визначених державними освітніми стандартами.

Дослідники сходяться на думці, що заняття з іноземної мови якнайкраще адаптовані для розвитку критичного мислення та можуть значно покращити загальні результати навчання, розвивати мислення та комунікаційні навички загалом, а також створюють підґрунтя для майбутньої професійної діяльності й особистісного розвитку [1, с. 117; 3, с. 160; 5, с. 74; 6, с. 328; 10, с. 193 та ін.]. Саме тому розвиток критичного мислення має стати невід'ємною складовою занять з іноземної мови в закладах вищої освіти.

Актуальність цього дослідження зумовлена, на нашу думку, двома основними чинниками. З одного боку, стрімкий розвиток цифрових технологій, зокрема систем штучного інтелекту, загострив проблему недостатнього рівня сформованості навичок критичного мислення здобувачів освіти. Дедалі більше педагогів висловлюють занепокоєння тим, що учні/студенти нерідко сприймають інформацію, отриману з цифрових джерел і генеративних моделей штучного інтелекту, без її належного аналізу, перевірки та критичного осмислення. З іншого боку, попри зростання уваги до розвитку критичного мислення в освітній теорії та практиці, значна кількість педагогів відчуває потребу в розширенні знань щодо ефективних методів і прийомів формування цієї компетентності та їх практичного

застосування в освітньому процесі, зокрема особливостями їх інтеграції в процес навчання іноземних мов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку критичного мислення є предметом дослідження багатьох зарубіжних і вітчизняних науковців, які представляють різні галузі знань, зокрема логіку, філософію, психологію, соціологію, політологію та педагогіку. У контексті педагогіки й методики навчання проблема формування критичного мислення перебувала в центрі уваги як зарубіжних учених (Д. Галперн, Дж. Дьюї, Л. Елдер, Р. Г. Енніс, Д. Клустер, А. Кроуфорд, М. Ліпман, Д. Макінстер, К. Мереліт, С. Метьюз, Д. Перкінс, Р. Пол, Р. Річгарт, В. Саул, Дж. Стіл, Ч. Темпл, П. А. Фачоне та ін.), так і українських (Т. Воропай, О. Грищенко, А. Конверський, В. Надурак, О. Пометун, С. Романова, Л. Терлецька, С. Терно, О. Тягло, Т. Хачумян, Н. Череповська, О. Швець та ін.).

Розвиток критичного мислення здобувачів освіти при вивченні іноземної мови досліджували Т. Бесараб, О. Бігич, Г. Борецька, Д. Гулієва, Н. Дмитренко, Т. Жукова, К. Івлева, І. Ільчук, Н. Лутай, С. Мусійчук, Т. Полонська, О. Рейда, Н. Стеценко, Н. Франчук та ін. Серед робіт останніх років, присвячених аналізу шляхів розвитку та вдосконалення навичок критичного мислення здобувачів освіти в процесі вивчення іноземних мов, можна відзначити дослідження таких авторів, як С. Бабушко, Л. Соловей [1], Т. Голуб, Л. Жигжитова, О. Коваленко, О. Назаренко [7], О. Кондра [9], Н. Кваснецька, Л. Середюк [10], О. Кунцьо [3], В. Чуєнко [6], S. B. Vucar [14].

У широкому значенні критичне мислення розуміється як вміння аналізувати процес мислення на предмет його відповідності критеріям раціональності [4, с. 134].

У межах нашого наукового інтересу, вслід за І. Барановою, визначаємо критичне мислення як вміння, що дозволяє людині приймати обґрунтовані самостійні рішення, а саме: визначати проблеми, ставити запитання; аналізувати, порівнювати, синтезувати, оцінювати інформацію з будь-яких джерел; розглядати з різних сторін, висувати альтернативи та оцінювати їх;

формулювати аргументи, робити свідомий вибір на основі власних суджень [2].

Навчання критичному мисленню слід проводити, враховуючи такі його особливості: усвідомленість – розуміння, що і чому я думаю; самостійність – вміння розмірковувати та робити висновки; цілеспрямованість – мислення із конкретною метою; рефлексивність – вміння аналізувати ситуацію, свої дії й рішення; обґрунтованість – логічна підтримка своїх ідей; контрольованість – здатність зупинитися і подумати; самоорганізованість – здатність мислити структуровано [6, с. 329].

Критичне мислення можна описати як надбудову над звичайним мисленням, функція якого – контролювати, корегувати та спрямовувати його до стандартів раціональності [4, с. 141]. Вміння критично мислити потребує засвоєння трьох основних складових: знань про стандарти правильного мислення (нормативна складова), знань про те, як ми насправді мислимо (дескриптивна складова), та знань про те, як здійснити перехід від звичного мислення до мислення правильного (прескриптивна складова) [4, с. 135].

Оскільки критичне мислення не є чимось природним для людини, то воно має бути сформовано. До того ж формування критичного мислення є тривалим процесом і потребує спеціалізованого навчання, яке включатиме як необхідні знання, так і багато спеціальних практичних вправ. Підкреслюється також важливість системної методичної основи і застосування здобутих навичок у різних ситуаціях [2; 4, с. 141; 9, с. 104; 11, с. 305].

Найважливішими у розвитку критичного мислення є сім когнітивних процесів: прогнозування, що дозволяє оцінити потенційні наслідки дій; аналіз, який сприяє глибокому розумінню складних систем; пошук інформації, котрий забезпечує отримання необхідних даних; застосування стандартів, що гарантує відповідність встановленим нормам; розпізнавання, яке допомагає класифікувати та розрізняти об'єкти; трансформація знань, яка дозволяє адаптувати інформацію до нових контекстів; логічне обґрунтування, котре забезпечує обґрунтованість висновків на основі наявних доказів [1, с. 116].

О. Халабузар і І. Шиманович пропонують своїм студентам перелік орієнтовних запитань, які допомагають їм зрозуміти сутність навичок критичного мислення: Інтерпретація (*Interpretation*): «Як я інтерпретую цю ситуацію? Які знання мені потрібні, щоб зрозуміти цю

ситуацію?»; Аналіз (*Analysis*): «Яка інформація є важливою для того, щоб зрозуміти цю ситуацію поетапно? Чи простежується логіка або певний зміст у цих діях?»; Оцінювання (*Evaluation*): «Яку інформацію можна згрупувати, щоб визначити проблему? Чи є в цих діях сильні та слабкі сторони?»; Формулювання висновків (*Inference*): «Які проблеми було виявлено та які з них є пріоритетними й потребують втручання? Яких висновків можна дійти щодо цих проблем?»; Пояснення (*Explanation*): «Як слід спланувати подальші дії на основі виявлених проблем? Як би ви діяли в цій ситуації?»; Самооцінювання (*Self-evaluation*): «Який спосіб дій у цій ситуації є найбільш послідовним і об'єктивним? Чи ґрунтуються мої судження щодо цих дій на раціональних міркуваннях, чи вони перебувають під впливом упереджень?» [8, с. 518].

Базовою моделлю технології розвитку критичного мислення прийнято вважати [5, с. 74; 13, с. 43–45 та ін.] трифазну модель «Виклик – Осмислення – Рефлексія» (*Evocation – Realization of Meaning – Reflection*), розроблену американськими педагогами Ч. Темплом, Дж. Стіл і К. Мередітом у межах міжнародної програми *Reading and Writing for Critical Thinking (RWCT)*. Згідно з цією моделлю навчання розвитку критичного мислення здійснюють у три стадії (етапи). Перша стадія актуалізує наявні знання здобувачів освіти, пробуджує та виявляє інтерес до теми; саме під час цієї стадії формулюється проблема та визначаються цілі вивчення матеріалу. Друга стадія полягає в осмисленні нового матеріалу, тобто це стадія реалізації змісту. Під час третьої стадії здобувач освіти повинен осмислити вивчений матеріал і сформулювати свою особисту думку, ставлення до досліджуваного матеріалу. З такої точки зору урок/заняття розглядається як «простір для побудови власних знань, навичок і ставлень» [2].

Для розвитку критичного мислення пропонується застосовувати такі стратегії: прикладати свідоме зусилля, щоб зосередитися на проблемі; навчитися ставити критичні запитання; практикувати підкріплення своїх ідей перевіреними доказами, а також логічним мисленням; виробити звичку глибоко інтерпретувати питання; навчитися синтезувати доступні ідеї; практикувати розгляд складних питань шляхом їх попереднього розбиття на частини; практикувати прийняття рішень лише після їх належної оцінки; навчитися застосовувати високорівневе мислення для аналізу та вирішення реальних життєвих проблем; зробити критичне

мислення щоденною звичкою; практикувати відкритість до нових ідей, бути готовим дивитися на речі з різних точок зору; бути відкритим до альтернативних рішень; навчитися співпрацювати з іншими людьми, коли справа доходить до вирішення проблем [16, с. 204].

Науковці Гарвардської вищої школи освіти Р. Річгарт і Д. Перкінс у межах проєкту *Project Zero* дослідили й систематизували низку мисленнєвих стратегій, об'єднаних у підхід *Visible Thinking* («Видиме мислення») [12]. Метою цього підходу є зробити процес мислення здобувачів освіти явним і доступним для спостереження через виконання спеціально розроблених мисленнєвих процедур (*thinking routines*) – коротких, структурованих послідовностей запитань або дій, які регулярно використовуються під час навчання для активізації мислення. Такі процедури спонукають здобувачів освіти висловлювати власні спостереження, аналізувати інформацію, ставити запитання, встановлювати зв'язки, аргументувати судження та здійснювати рефлексію, що сприяє розвитку критичного мислення. До найвідоміших процедур належать: *Circle of Viewpoints* («Коло поглядів»), *See, Think, Wonder* («Бачу, Думаю, Цікавлюся»), *Compass Points* («Точки компаса»), *Claim, Support, Question* («Твердження, Доказ, Запитання»), *I Used to Think... Now I Think...* («Раніше я думав... Тепер я думаю...») та ін.

Про сформованість навичок критичного мислення у здобувачів освіти свідчать такі ознаки: вони спираються на міркування, а не на емоції; вони почуваються комфортно, оцінюючи проблеми з різних точок зору, а не лише з власної; вони приймають нові докази, висновки та пояснення навіть після глибокого аналізу проблеми; вони сприймають ідею переоцінки отриманої інформації; вони відкриті до різних варіантів; вони не роблять поспішних висновків та суджень [16, с. 209].

Важливе значення надається створенню сприятливого навчального середовища, в якому атмосфера взаємної поваги, довіри та психологічної безпеки стимулює пізнавальну активність і сприяє формуванню навичок самостійного та критичного мислення [3, с. 162; 5, с. 74; 6, с. 329; 13, с. 41; 14, с. 250]. При цьому вчитель/викладач вважається найважливішим стратегічним фактором у досягненні освітніх цілей, оскільки він відіграє роль посередника, мотиватора, натхненника, супутника та керівника для учнів/студентів у кожному освітньому процесі [6, с. 329; 11, с. 304; 15, с. 18].

Мета статті – проаналізувати сучасні методи та прийоми розвитку навичок критичного мислення здобувачів освіти на заняттях з іноземної мови та запропонувати приклади їх практичного використання під час навчання французької мови. Для досягнення поставленої мети було застосовано методи дослідження, які охоплюють огляд і систематизацію наукової літератури з означеної проблеми, аналіз і синтез отриманих результатів, дефініційний аналіз ключових термінів дослідження, дескриптивний методологічний аналіз вправ і завдань для розвитку критичного мислення, а також прогностичний метод, що дозволив окреслити перспективи подальших досліджень у цьому напрямі.

Виклад основного матеріалу. На заняттях з іноземної мови розвиток критичного мислення забезпечується насамперед завдяки інтерактивним, комунікативним і проблемно-орієнтованим методам навчання, які спонукають здобувачів освіти аналізувати інформацію, оцінювати її достовірність, формулювати й аргументувати власну позицію, порівнювати різні точки зору та приймати обґрунтовані рішення.

Аналіз наукової та навчально-методичної літератури [1, с. 118–119; 3, с. 161–162; 5, с. 75–76; 6, с. 329–330; 9, с. 104–105; 10, с. 193–196; 11, с. 306–307; 12; 13, с. 43–45; 15, с. 15–18; 16, с. 206–209 та ін.] засвідчив, що до найбільш ефективних методів розвитку критичного мислення здобувачів освіти на заняттях з іноземної мови науковці й педагоги-практики відносять проблемне навчання, дискусії та дебати, сократівське опитування, метод проєктів, кейс-метод, рольові ігри. Серед прийомів (технік, стратегій) розвитку критичного мислення найчастіше використовуються такі: мозковий штурм, відкриті запитання, аргументи «за» і «проти», таксономія Блума, квадрат Декарта, «Шість капелюхів мислення» (Е. де Боно), кубування, коло точок зору, PRESS-метод, SWOT-аналіз, сенкан (сінквейн), ментальні карти, діаграма Ішікави («риб'ячий скелет»), діаграма (кола) Венна, технології розвитку критичного мислення через читання і письмо (RWCT), а також мисленнєві процедури (*Thinking Routines*), запропоновані в межах підходу *Visible Thinking*. Окремі із зазначених методів і прийомів набули широкого поширення в педагогічній практиці, тоді як інші залишаються недостатньо відомими широкому колу педагогів.

У цій статті основну увагу зосереджено саме на тих прийомах, які є менш відомими, проте, на

нашу думку, мають значний дидактичний потенціал і можуть ефективно використовуватися для розвитку критичного мислення на заняттях з іноземної мови. Оскільки автори є викладачами французької мови в університетському середовищі, розвиток навичок критичного мислення здобувачів освіти проілюстровано на прикладах з вивчення французької мови як другої та третьої іноземної у вищій школі.

Розглянемо приклади використання прийомів «Назвати, описати, діяти», «Шість капелюхів мислення», «Кубування», «Стратегія RAFT», «Проектування в часі», «Початок, середина, кінець», «Подібність, відмінність, зв'язок, залучення», «Метод PRESS», «SWOT-аналіз», «Раніше я думав (думала)... Тепер я думаю...» на практичних заняттях з французької мови.

1. Прийом «Назвати, описати, діяти» (англ. *Name, Describe, Act*; фр. *Nommer, Décrire, Agir*)

Обирається зображення, предмет, подія або ситуація для детального аналізу. Спершу студентам пропонується назвати якомога більшу кількість іменників, пов'язаних із запропонованим об'єктом. Далі кожен із названих іменників доповнюється прикметниками, що характеризують його ознаки чи властивості. Наступний етап передбачає добір дієслів, які описують дії або процеси, пов'язані з переліченими іменниками.

Завдання формулюється таким чином: *Observez attentivement l'image / l'objet / la scène / la situation. Nommez le plus grand nombre de noms possibles. Décrivez chaque nom avec plusieurs adjectifs. Indiquez plusieurs verbes qui correspondent à chaque nom. Présentez vos idées à la classe.*

Попри, здавалося б, зовнішню простоту, цей прийом є дуже ефективним для розвитку критичного мислення. Він забезпечує поступове ускладнення пізнавальної діяльності студентів: від визначення ключових понять до їхнього аналізу, встановлення взаємозв'язків між мовними одиницями та побудови цілісного опису об'єкта. Добір іменників, прикметників і дієслів спонукає студентів уважно аналізувати запропонований об'єкт, виокремлювати його суттєві ознаки, осмислювати функції та дії, що з ним пов'язані. У результаті студенти не лише розширюють словниковий запас, а й удосконалюють уміння систематизувати інформацію, аргументовано описувати явища та будувати логічні висловлювання іноземною мовою.

2. «Шість капелюхів мислення» (англ. *Six Thinking Hats*; фр. *Six chapeaux de la réflexion*)

Метод «Шість капелюхів мислення», розроблений Едвардом де Боно, передбачає розгляд проблеми або ситуації з шести різних позицій. Його застосування полягає в послідовній зміні шести різнокольорових капелюхів, кожен з яких символізує певний спосіб мислення: білий капелюх – аналіз фактів, цифр і об'єктивної інформації без емоційних чи суб'єктивних оцінок; жовтий капелюх – пошук переваг, позитивних сторін і можливостей; чорний капелюх – аналіз ризиків, недоліків, можливих труднощів і їх причин; червоний капелюх – висловлення власних почуттів, емоцій та інтуїтивних суджень щодо запропонованої проблеми; зелений капелюх – генерування нових ідей, пошук альтернативних підходів і нестандартних рішень; синій капелюх – узагальнення результатів, аналіз отриманих висновків і підбиття підсумків.

Наведемо приклад застосування методу «Шість капелюхів мислення» під час вивчення теми «*Les loisirs des Français*» (рівень A2). Під час опрацювання автентичного тексту про дозвілля у Франції студентам пропонується зібрати та представити фактичну інформацію про дозвілля французів (білий капелюх). Після цього студенти об'єднуються в чотири групи, кожна з яких отримує капелюх певного кольору та виконує відповідне завдання: висловити власні почуття та враження (червоний капелюх), визначити можливі недоліки або труднощі (чорний капелюх), знайти позитивні сторони (жовтий капелюх), запропонувати нові ідеї (зелений капелюх). Після завершення групового обговорення кожна група презентує результати. Інші студенти можуть доповнювати або ставити запитання. На завершальному етапі студенти спільно підбивають підсумки дискусії (синій капелюх). Такий підхід дає змогу організувати всебічний аналіз навчальної теми, розглядаючи її з різних позицій: фактологічної, емоційної, критичної, позитивної, творчої та узагальнювальної.

3. «Кубування» (англ. *Cubing*; фр. *la technique du cube*)

Метод «Кубування», запропонований Грегорі та Елізабет Коуен, передбачає всебічний аналіз певної теми, явища чи проблеми шляхом її розгляду з шести різних позицій, що символізують шість граней куба. Студентам пропонується послідовно виконати шість мисленнєвих операцій: описати об'єкт (*describe*), порівняти його з іншими (*compare*), встановити асоціативні зв'язки (*associate*), проаналізувати складові та особливості (*analyse*), визначити можливості

практичного застосування (*apply*), а також аргументувати власну позицію «за» або «проти» (*argue*).

Проілюструємо застосування методу «Кубування» на прикладі теми «*La cuisine française*» (рівень A2). Студентам пропонується здійснити всебічний аналіз певного об'єкта (наприклад, *la baguette française, la crêpe bretonne, le camembert, le foie gras, la truffe, les cuisses de grenouille, la soupe à l'oignon, la bouillabaisse, la ratatouille, la mayonnaise, la tarte Tatin, le macaron* тощо), відповівши на запитання, організовані відповідно до шести вимірів куба: описати, порівняти, пов'язати, проаналізувати, застосувати, аргументувати. В якості зразка надається приклад виконання завдання:

Décrire: *Le croissant est une viennoiserie française. Il a la forme d'un croissant de lune. Il est jaune et croustillant. Il est préparé avec de la farine, du beurre, du lait, de la levure, du sucre et du sel. On mange généralement le croissant au petit-déjeuner ou au goûter. On peut l'acheter dans une boulangerie, une pâtisserie ou un supermarché.*

Comparer: *Le goût du croissant peut être comparé à celui d'un feuilleté ukrainien.*

Associer: *Le croissant me fait penser à Paris, aux cafés français et à la vie quotidienne en France. Il me rappelle un petit-déjeuner tranquille avec un café ou un chocolat chaud.*

Analyser: *Le croissant est un élément important de la culture française. Il fait partie des habitudes alimentaires de nombreux Français.*

Appliquer: *On peut manger le croissant avec du beurre, de la confiture ou du miel. On peut aussi le manger avec un café, un thé ou un chocolat chaud. Moi, je préfère manger un croissant avec un café au lait.*

Argumenter: *À mon avis, le croissant est un symbole de la France parce qu'il représente la vie quotidienne des Français et leurs traditions. J'aime le croissant parce qu'il est très bon. Je le conseille à tous les touristes qui visitent la France.*

4. «Стратегія RAFT» (англ. *RAFT Strategy*; фр. *la stratégie RAFT*)

Абревіатура RAFT розшифровується як «*Role/Роль*», «*Audience/Аудиторія*», «*Format/Форма*» і «*Topic/Тема*». Ця стратегія поєднує рольову взаємодію, комунікативний підхід і розвиток критичного мислення. Здобувачі освіти повинні враховувати роль мовця, особливості адресата, мету висловлювання та відповідний мовний стиль, що спонукає їх аналізувати ситуацію спілкування й добирати мовні засоби відповідно до комунікативного завдання.

Проілюструємо застосування стратегії RAFT на прикладі теми «*Les réseaux sociaux*» (рівень B1). Студентам пропонується створити власне висловлювання відповідно до чотирьох компонентів RAFT: *Rôle – Influenceur / Influenceuse, Audience – Les adolescents de 14 à 18 ans, Format – Une publication sur Instagram ou un court message vidéo, Thème – Comment utiliser les réseaux sociaux de manière responsable?*

Завдання формулюється таким чином: *Imaginez que vous êtes un(e) influenceur(se) français(e). Vous souhaitez sensibiliser les adolescents à une utilisation responsable des réseaux sociaux. Préparez une publication Instagram ou le texte d'une courte vidéo dans laquelle vous expliquez pourquoi il est important de protéger ses données personnelles, de vérifier les informations avant de les partager et de limiter le temps passé sur les réseaux sociaux.*

Після презентації робіт інші студенти можуть відповісти на запитання: *Le message est-il adapté au public? Les arguments sont-ils convaincants? Quelles idées trouvez-vous les plus intéressantes? Que pourriez-vous ajouter pour rendre cette publication plus efficace?*

5. «Проектування в часі» (англ. *Projecting Across Time*; фр. *Projection à travers le temps*)

Цей прийом спрямований на формування цілісного розуміння певної теми, явища чи проблеми шляхом їхнього аналізу в часовій перспективі, що охоплює минуле, сьогодення та можливі сценарії майбутнього. Для його реалізації доцільно обрати тему, актуальну для навчальної програми з іноземної мови, зокрема: сім'я, дитинство, освіта, спілкування, праця та професії, дозвілля, туризм, транспорт, міста, харчування, здоров'я, клімат, енергетика, мода, торгівля, засоби масової інформації, комп'ютерні технології тощо. Після цього студентам пропонується проаналізувати обрану тему, спираючись на такі орієнтовні запитання: *Que savez-vous de ce sujet? Comment ce sujet a-t-il évolué au cours des 10 dernières années? Et au cours des 100 dernières années? A votre avis, comment ce sujet évoluera-t-il dans 10 ans? Et dans 100 ans? Comment votre réflexion sur ce sujet a-t-elle évolué? Quelle est votre vision actuelle de ce sujet?*

Цей прийом спонукає здобувачів освіти аналізувати зміни в суспільстві, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, порівнювати різні історичні періоди, прогнозувати майбутні тенденції та аргументовано обґрунтовувати власні припущення.

6. «Початок, середина, кінець» (англ. *Beginning, Middle, End*; фр. *Début, Milieu, Fin*)

Під час застосування прийому подія або ситуація розглядається з трьох точок зору: початок, середина, кінець. Наприклад, студентам пропонується розглянути фото або зображення і дати відповідь на запитання: «*Si cette photo/image marque le début d'une histoire, quelle pourrait (peut) être la suite?*», «*Si cette photo/image se situe au milieu d'une histoire, que s'est-il passé avant et que pourrait-il se passer (se passera) ensuite?*», «*Si cette photo/image marque la fin d'une histoire, quelle pourrait (peut) être cette histoire et que s'est-il passé?*» Залежно від рівня знань здобувачів освіти використовується дійсний або умовний спосіб дієслова.

Цей прийом сприяє розвитку вмінь аналізувати інформацію в часовій перспективі, робити припущення, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, прогнозувати можливі наслідки.

7. «Подібність, відмінність, зв'язок, залучення» (англ. *Same, Different, Connect, Engage*; фр. *Identique, Différent, Connecter, S'engager*)

Цей прийом доцільно використовувати під час опрацювання соціокультурних тем для порівняння культури країни, мова якої вивчається, з явищами рідної культури здобувачів освіти. На першому етапі (*Same*) студенти визначають спільні риси між двома явищами. На другому (*Different*) аналізують відмінності, звертаючи увагу на культурні, історичні чи соціальні особливості. Третій етап (*Connect*) передбачає встановлення взаємозв'язків між порівнюваними явищами, пошук можливих причин їхньої подібності або відмінності та зіставлення з власним досвідом. На завершальному етапі (*Engage*) студенти висловлюють особисте ставлення до обговорюваної проблеми, аргументують власну позицію та пропонують можливі шляхи використання або вдосконалення розглянутих практик.

Наведемо приклад використання даного прийому при вивченні теми «*Les fêtes nationales*» (рівень B1). Здобувачам освіти пропонується порівняти святкування *La Fête nationale française* (14 juillet) та Дня Незалежності України, відповідаючи на такі запитання: *Quelles sont les ressemblances entre ces deux fêtes? Quelles différences observez-vous dans les traditions, les symboles ou les activités? Comment l'histoire ou la culture ont-elles influencé ces traditions? Quelle(s) tradition(s) aimeriez-vous emprunter à la France? Pourquoi?*

8. «Метод PRESS (PRES)» (англ. *PRESS Method*; фр. *le modèle d'argumentation de type PRESS*)

Абревіатура PRESS окреслює чотири основні етапи, яких здобувачі освіти повинні дотримуватися, будуючи свої висловлювання: P (*Position*) – Позиція (висловлення своєї думки), R (*Reason*) – Обґрунтування (пояснення причини свого твердження), E (*Example*) – Приклад (підтвердження своїх міркувань фактами, особистим досвідом, прикладами з тексту тощо), S (*Summary*) – Підсумок (формулювання висновку). Інколи абревіатуру PRESS розшифровують з подвоєнням літери S, де перша S (*Statistical data*) означає цифри чи статистику, а друга S (*Summary*) – загальний висновок.

Завдання можна сформулювати таким чином: *Exprimez votre opinion sur ce problème. Justifiez vos affirmations. Illustrez vos arguments par un ou plusieurs exemples. Formulez une conclusion.*

Метод PRESS навчає здобувачів освіти аргументовано висловлювати власну думку, добирати релевантні приклади та будувати логічно послідовні висловлювання.

9. SWOT-аналіз (англ. *SWOT Analysis*; фр. *l'analyse SWOT*)

Цей прийом використовується для комплексного оцінювання об'єкта, явища, проблеми або ситуації за чотирма аспектами: *Strengths* (сильні сторони), *Weaknesses* (слабкі сторони), *Opportunities* (можливості) та *Threats* (загрози). Спочатку він застосовувався у сфері менеджменту та стратегічного планування, однак сьогодні він широко використовується в освіті як ефективний інструмент розвитку критичного мислення.

Розглянемо приклад використання SWOT-аналізу під час вивчення теми «*La colocation*» (рівень A2). Опрацювавши автентичний текст про спільну оренду житла, студенти об'єднуються в чотири групи, кожна з яких досліджує один з аспектів: *les points forts, les points faibles, les opportunités, les menaces*. Навідні запитання можна сформулювати так:

Les points forts: *Quels sont les avantages de la colocation? Pourquoi certaines personnes choisissent-elles de vivre en colocation? Quels moments agréables peut-on partager avec ses colocataires?*

Les points faibles: *Quels sont les inconvénients de la colocation? Quels problèmes peuvent apparaître entre les colocataires? Quelles règles peuvent être difficiles à respecter? Pourquoi certaines personnes préfèrent-elles vivre seules?*

Les opportunités: *Quelles nouvelles possibilités offre la colocation? Quelles compétences peut-on*

développer en vivant avec des colocataires? Quelles activités peut-on organiser avec ses colocataires? Comment la colocation peut-elle aider les jeunes? Comment peut-on améliorer la vie en colocation?

Les menaces: *Quels risques les colocataires peuvent-ils rencontrer? Pourquoi des conflits apparaissent-ils parfois entre colocataires? Quelles conséquences peut avoir une mauvaise organisation? Comment éviter les conflits dans une colocation?*

Після обговорення в групах студенти представляють напрацьовані ідеї. Інші студенти можуть доповнювати або ставити запитання. Представлення результатів SWOT-аналізу доцільно завершити рефлексією, запропонувавши студентам продовжити такі речення: «*Avant cette activité, je pensais que...*», «*Maintenant, je pense que...*», «*J'ai découvert que...*», «*La chose la plus importante que j'ai apprise est...*». Можна також запропонувати студентам відповісти на такі запитання: «*Préférez-vous vivre seul(e) ou en colocation? Justifiez votre réponse*», «*Quel est le colocataire idéal pour vous? Pourquoi?*».

10. «Раніше я думав (думала)... Тепер я думаю...» (англ. *I Used to Think... Now I Think...*; фр. *Avant, je pensais... Maintenant, je pense...*)

На завершальному етапі виконання завдання доцільно запропонувати студентам здійснити рефлексію щодо опрацьованого матеріалу, завершивши висловлювання «Раніше я думав (думала)...» та «Тепер я думаю...». Такий прийом дає змогу переосмислити попередні уявлення та усвідомити зміни у власних знаннях.

Інструкцію до виконання завдання можна сформулювати таким чином: *Prenez un instant pour vous rappeler quelles idées vous aviez auparavant sur le sujet étudié et écrivez/dites quelques phrases en commençant par «Avant, je*

pensais...». Puis réfléchissez à la façon dont vos idées ont évolué suite à ce que nous avons étudié/fait/discuté. Exprimez ce que vous pensez maintenant en commençant vos phrases par «Maintenant, je pense...».

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, розвиток критичного мислення має бути невід'ємною складовою занять з іноземної мови в закладах вищої освіти. Його цілеспрямоване формування не лише підвищує ефективність навчального процесу та рівень сформованості іншомовної комунікативної компетентності, а й сприяє розвитку універсальних компетентностей, необхідних для успішної професійної діяльності, навчання впродовж життя, ефективної міжкультурної взаємодії та відповідального прийняття рішень у різних життєвих ситуаціях.

Сучасні педагоги мають у своєму розпорядженні широкий арсенал методів і прийомів, застосування яких створює умови для активної пізнавальної діяльності здобувачів освіти та сприяє розвитку вмінь аналізувати, порівнювати, інтерпретувати, аргументувати, оцінювати інформацію, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, формулювати обґрунтовані висновки й приймати виважені рішення. Сподіваємося, що наведені практичні рекомендації та приклади стануть складовою методичної скарбнички інших викладачів і будуть успішно використовуватися в освітньому процесі.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в розробленні системи вправ і завдань, спрямованих на розвиток критичного мислення з урахуванням мовного рівня здобувачів освіти та видів мовленнєвої діяльності, а також в експериментальній перевірці ефективності запропонованих методів і прийомів у процесі навчання французької мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бабушко С., Соловей Л. Використання візуально-мисленнєвих стратегій для розвитку критичного мислення студентів на заняттях з англійської мови. *Continuing Professional Education: Theory and Practice*. 2025. Vol. 84, No. 3. P. 113–123. DOI: <https://doi.org/10.28925/2412-0774.2025.3.9>
2. Баранова І. Що таке критичне мислення та як його розвивати? URL: <https://osvitoria.media/lessons/shho-take-krytychne-myslennya-ta-yak-jogo-rozvyvaty/> (дата звернення: 02.08.2026).
3. Кунцьо О. Розвиток критичного мислення на заняттях з іноземної мови. *Věda a perspektivy*. 2025. № 5 (48). С. 158–163. DOI: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2025-5\(48\)-158-163](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2025-5(48)-158-163)
4. Надурак В. В. Критичне мислення: поняття та практика. *Філософія освіти. Philosophy of Education*. 2022. № 28 (2). С. 129–147. DOI: <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2022-28-2-7>
5. Щербицька В. В., Письменна І. І., Голяк В. І. Розвиток критичного мислення студентів під час занять з іноземної мови у ЗВО. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. 2022. № 2 (24). С. 72–79. DOI: <https://doi.org/10.32342/2522-4115-2022-2-24-7>
6. Chuienko V. Ways to improve students' critical thinking skills at foreign language classes. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2025. Вип. 84. Т. 3. С. 327–331. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/84-3-48>
7. Golub T. Foreign language as a tool for developing critical thinking skills / T. Golub, L. Zhygzyhtova, O. Kovalenko, O. Nazarenko. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного*

університету імені К. Д. Ушинського. 2025. Вип. 3 (152). С. 11–16. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/24077> (дата звернення: 02.08.2026).

8. Khalabuzar O., Shymanovych I. Developing critical thinking skills through artificial intelligence and language learning. *Modern educational strategies under the influence of the development of the information society and European integration*: Scientific monograph. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2024. P. 506–525. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-405-4-26>

9. Kondra O. V. Critical thinking and foreign language learning. *Закарпатські філологічні студії*. 2025. Вип. 39. Т. 1. С. 102–106. DOI: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.39.1.18>

10. Kvasnetska N., Serediuk L. Modern means of the development of critical thinking in foreign language learning. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Серія «Педагогічні науки»*. 2026. № 38 (194). С. 192–198. DOI: <https://doi.org/10.58407/visnik.263826>

11. Negoescu A. G. The value of critical thinking in the language classroom. *Land Forces Academy Review*. 2023. Vol. 28, No. 4(112). P. 303–308. DOI: <https://doi.org/10.2478/raft-2023-0036>

12. Project Zero Thinking Routines. URL: <https://pz.harvard.edu/thinking-routines> (дата звернення: 02.08.2026).

13. Tkach A., Brăileanu E. C. L'apprentissage du FLE basé sur les méthodes et les techniques de la pensée critique. *ACROSS Journal of Interdisciplinary Cross-Border Studies*. 2023. Vol. 7, No. 3. P. 40–48. DOI: <https://doi.org/https://doi.org/10.35219/across.2023.3.05>

14. Vuqar S. B. Developing critical thinking in language teaching. *Acta Globalis Humanitatis et Linguarum*. 2025. Vol. 2, No. 1. P. 250–253. DOI: <https://doi.org/10.69760/aghel.02500132>

15. Zhao C. Instructional strategies for developing critical thinking in EFL classrooms. *English Language Teaching*. 2016. Vol. 9, No. 10. P. 14–21. DOI: 10.5539/elt/v9n10p14

16. Zhukova T. Critical thinking development in foreign language classes. *Освітологічний дискурс*. 2024. № 1 (44). С. 199–213. DOI: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2024.113>

Павлюк О. О., Салтикова Т. О.

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY)

Дата першого надходження статті до видання: 18.07.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 10.08.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.09.2026